

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

سازمان اورژانس کشور
دبیرخانه کارگروه سلامت در حوادث غیرمترقبه

برنامه ملی تمرین

نظام سلامت در حوادث و بلایا

و

پدافند غیر عامل

زمستان ۱۳۹۷

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://HEALTH.EMS.GOV.IR)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

INHEP

برنامه ملی تمرین نظام سلامت ایران در حوادث و بلاياو پدافند غير عامل

IRANIAN NATIONAL HEALTH EXERCISE PROGRAM

کاربران و ذینفعان برنامه

مشخصات برنامه

نسخه: ۰۱

تهیه شده در:

سازمان اورژانس کشور
اداره نظارت بر حوادث غیرمترقبه

- معاونت‌ها و سازمان‌های تابعه وزارت بهداشت
- دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی کشور
- کارگروه سلامت در حوادث غیرمترقبه کشور و استان‌ها
- کمیته پدافند غیرعامل دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور
- نظام شبکه و مراکز ارائه دهنده خدمات بهداشتی
- سامانه اورژانس پیش‌بیمارستانی
- بیمارستان‌ها و مراکز تشخیصی و درمانی
- مراکز بهداشتی و درمانی دولتی غیردانشگاهی (تأمین اجتماعی و...)
- دانشگاه‌های علوم پزشکی و نظام بهداشت و درمان نیروهای مسلح
- مراکز بهداشتی و درمانی عمومی غیردولتی
- مراکز بهداشتی و درمانی خصوصی و خیریه
- و...

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

- ۱- مقدمه، هدف 4
- ۲- قوانین و اسناد بالا دستی برنامه ملی تمرین 5
- ۳- برنامه تمرین ملی نظام سلامت؛ بخشی از برنامه ملی آمادگی سلامت 6
- ۴- اهداف اصلی برنامه ملی تمرین سلامت در حوادث و بلایا ۱۲
- ۵- اهداف طراحی و اجرای تمرین ۱۲
- ۶- الزامات تدوین برنامه تمرین نظام سلامت در سطح ملی ۱۳
- ۷- رویکردهای برنامه ملی تمرین ۱۴
- ۸- شاخص‌های کیفی تمرین در حوزه سلامت ۱۵
- ۹- زمینه‌های اجرای تمرین ۱۶
- ۱۰- ساختار برنامه تمرین ۱۷
- ۱۱- فرآیند اجرای تمرین در حوزه سلامت ۲۵
- ۱۲- انواع تمرین ۳۰
- ۱۳- بازنگری و توسعه برنامه ملی تمرین ۴۱
- پیوست) واژگان و تعاریف به کار رفته در برنامه ملی تمرین ۴۲

آمادگی دستگاه‌ها و سازمان‌های امدادی به منظور مقابله و مواجهه مناسب با حوادث و بلایا، مستلزم تدوین و تمرین برنامه‌های پاسخ و ارتقای کمی و کیفی توانمندی‌ها و ظرفیت‌های لازم می‌باشد. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان متولی اصلی و ارائه دهنده خدمات سلامت به ویژه در زمان وقوع حوادث و بلایای طبیعی و انسان ساخت در راستای اجرای وظایف محوله، در چهارچوب قانون مدیریت بحران کشور، اقدام به تدوین برنامه عملیاتی پاسخ به بلایا نموده است. استقرار و ارتقای کارکردهای اختصاصی مدون در برنامه عملیاتی پاسخ^۱ (EOP) در سطوح مختلف ستادی و عملیاتی بهداشت و درمان، نیازمند اجرای تمرین‌های عملیاتی و بحث محور لازم با هدف شناسایی نقاط قوت و نقاط قابل بهبود برنامه و ارتقای توانمندی مربوطه می‌باشد. خلأ ناشی از وجود یک چارچوب و ساختار نظامند، با قابلیت ساماندهی و ارائه الگوی مدیریت تمرین‌های حوزه سلامت، یکی از **موانع اصلی** در امر ارزیابی دقیق و علمی سطح آمادگی در بخش بهداشت و درمان محسوب می‌گردد.

آمادگی در برابر تهدیدات و حوادث خاص (CBRNE) و ارتقای توانمندی‌ها و ظرفیت‌های حوزه سلامت در برابر حوادث و رخدادهای انسان ساخت عمدی، از اهداف مهم برنامه ملی تمرین محسوب می‌گردد. از آنجایی که سالانه بخش عمده‌ای از ظرفیت‌های پاسخ حوزه سلامت معطوف به مدیریت و مقابله با تهدیدات نامتعارف از جمله حوادث تروریستی، حوادث شیمیایی و رخدادهای بیولوژیک با منشاء نامشخص می‌گردد. لذا برنامه ملی تمرین علاوه بر حوادث و مخاطرات طبیعی توجه ویژه‌ای به تهدیدات و حوادث مرتبط با حوزه پدافند غیر عامل نموده است. توجه به اسناد بالادستی حوزه پدافند غیرعامل (بند ۲) و همچنین اهمیت بخشی به تهدیدات نامتعارف اعم از تهدیدات زیستی، شیمیایی و پرتوی به عنوان زمینه‌های اصلی اجرای برنامه ملی تمرین، حاکی از اهمیت و جایگاه مهم حوزه دفاع غیرعامل در برنامه ملی تمرین می‌باشد.

^۱ Emergency operation plan

سالانه، منابع مالی زیادی در نظام سلامت کشور صرف برگزاری تمرین‌های آمادگی در برابر حوادث و بلایا می‌گردد. لیکن به دلیل نبود برنامه‌های مدون سامان دهنده این تمرینها، هدف گذاری‌های کلان و چشم اندازهای ترسیم شده در زمینه آمادگی نظام سلامت در حوادث و بلایا محقق نگردیده و یا از قابلیت سنجش و اندازه‌گیری علمی لازم برخوردار نبوده‌اند. برگزاری تمرین‌های غیر ضروری و یا نامتناسب با مخاطرات و تهدیدات حوزه جغرافیایی مناطق تحت پوشش بهداشت و درمان و همچنین مشارکت در تمرین‌های مشترک و فراسازمانی، بدون تدوین برنامه‌های عملیاتی مشترک و خارج از اهداف کلان کارگروه سلامت نیز از چالش‌های دیگر ناشی از فقدان برنامه ملی تمرین می‌باشد. مطالب پیش گفت مؤید ضرورت تدوین برنامه‌ای جامع در حوزه سلامت کشور با هدف جهت‌دهی تنظیم پروتکل‌ها و دستورالعمل‌های لازم پیرامون برگزاری تمرین‌های آمادگی در برابر حوادث و بلایا می‌باشد. از سوی دیگر رعایت استانداردهای مربوطه به برگزاری تمرین در حوزه حوادث و بلایا و جهت دهی مناسب به انبوه تمرین‌هایی که به صورت سالیانه در بیمارستان‌ها، مراکز بهداشتی، حوزه‌های ستادی و اورژانس‌های پیش‌بیمارستانی برگزار می‌گردد، تدوین برنامه ملی تمرین حوزه سلامت (INHEP)¹ را ضروری می‌نماید.

هدف اصلی از تدوین این برنامه ملی، تشریح ضرورت و فرآیند تدوین یک تمرین استاندارد و ساختار اجرایی مدیریت تمرین از سطح ملی تا سطح محلی است. این برنامه که قسمتی از برنامه ملی آمادگی نظام سلامت در حوادث و بلایا و پدافند غیر عامل می‌باشد، جایگاه و نقش تمرین را در فرایند مدیریت خطر تشریح کرده و کلیه تمرین‌ها را هماهنگ و سازماندهی می‌نماید.

¹ Iranian national health exercise program

برنامه حاضر با هدف رفع موانع و چالش‌های فوق و به منظور دستیابی به چارچوب، ساختار و فرآیندهای استاندارد مربوط به برگزاری تمرین در حوزه سلامت ایران و در راستای افزایش سطح آمادگی و ارتقای توان عملیاتی سلامت کشور در برابر حوادث و بلایا و پدافند غیر عامل تدوین گردیده است.

۲- قوانین و اسناد بالادستی برنامه ملی تمرین

این برنامه در راستای تحقق اسناد بالادستی به شرح زیر تدوین گردیده است:

- ۱- سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری؛
- ۲- ماده ۴ شرح وظایف کارگروه تخصصی بهداشت و درمان، ذیل آئین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران به شماره ۱۸۵۶۴۵/ت/۴۰۷۹۲ک مورخه ۸۸/۹/۲۱
- ۳- برنامه ششم توسعه، اساسنامه سازمان اورژانس کشور، چارچوب پاسخ ملی، کارکردهای آمادگی برنامه عملیاتی پاسخ سلامت به حوادث و بلایا و در چارچوب نقشه راه کارگروه سلامت در حوادث غیرمترقبه کشور به شماره ۴۰۱/۲۷۳/د
- ۴- سند پدافند زیستی، سند راهبردی شیمیایی، سند مقابله با حوادث پرتوی و سند جامع پدافند غیرعامل استانیها

۳- برنامه تمرین ملی نظام سلامت؛ بخشی از برنامه ملی آمادگی سلامت

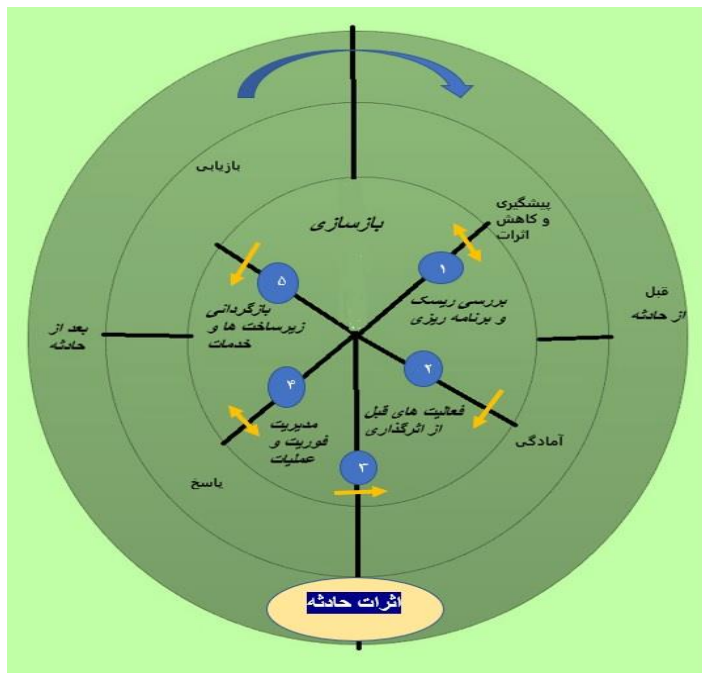
تمرین قسمت مهمی از برنامه ملی آمادگی نظام سلامت در حوادث و بلایا می‌باشد. هرگونه برنامه تمرین باید بر اساس چارچوب پاسخ ملی (NRF)^۱ و نظام ملی مدیریت خطر حوادث (NIMS)^۲ باشد. هدف برنامه ملی آمادگی در حوزه سلامت تأمین امنیت و تاب‌آوری ملی در نظام سلامت با دستیابی به ظرفیت‌ها و قابلیت‌های مورد نیاز در کل نظام سلامت به منظور پیشگیری از وقوع حوادث و بلایا، حفاظت در مقابل تاثیرات سوء ناشی از وقوع آن‌ها تلاش در جهت کاهش اثرات، ارائه پاسخ مناسب، بهنگام و مؤثر، و در نهایت بازیابی اصولی به دنبال پاسخ می‌باشد. این آمادگی لازم

¹ National Resopnse Framework (NRF)

² National Incident Management System (NIMS)

است در ارتباط با خطرات ناشی از کلیه مخاطرات شامل مخاطرات طبیعی و انسان ساخت ، مدیریت و مقابله با تهدیدات نامتعارف از جمله حوادث تروریستی، حوادث شیمیایی و رخدادهای بیولوژیک با منشاء نامشخص تأمین گردد. برنامه آمادگی ملی نظام سلامت بر اساس قابلیت و ظرفیت‌ها و در راستای دستیابی به مأموریت‌های مبتنی بر اهداف تعیین شده در مراحل چهارگانه چرخه مدیریت خطر حوادث و بلایا تدوین شده است (تصویر ۱):

تصویر ۱- چرخه مدیریت خطر حوادث و بلایا

۱- پیشگیری / کاهش اثرات: شامل اقدامات جهت اجتناب، پیشگیری، به تعویق انداختن یا متوقف کردن وقوع ناگهانی و یا فرایند یک مخاطره و کاهش اثرات سوء ناشی از وقوع آن؛ بخصوص کاهش اثرات حوادث و بلایا بر سلامت انسان و عملکرد جامعه به منظور کاهش میزان آسیب ها، صدمات، معلولیت‌ها و تلفات انسانی است؛ مواردی همچون تلاش در جهت کاهش مرگ و میر، مصدومیت و معلولیت، کاهش خسارات مالی، تخریب محیط زیست، و حفظ خدمات پایه نظام سلامت.

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

۲- **آمادگی:** شامل اقداماتی که به صورت پیشگیرانه برای ارائه پاسخی موثر و کارا به حوادث و بلایای محتمل به تصویر برنامه‌ریزی جامع صورت می‌گیرد. این برنامه براساس ارزیابی جامع خطر شامل فرایند تحلیل و بررسی مخاطرات و ارزیابی آسیبهای احتمالی در مقابل آنها آماده سازی می‌شود. یک برنامه آمادگی شامل: برنامه عملیاتی پاسخ، آموزش، تمرین، ساختار و منابع است.

۳- **پاسخ:** پاسخ سریع، مؤثر و بهنگام مرحله‌ای است که به منظور حفظ حیات مردم و ارائه‌دهندگان خدمات سلامت و دارایی‌های حوزه سلامت و مردم و محیط زندگی آنها و تأمین خدمات و نیازهای اولیه سلامتی مردم بلافاصله پس از وقوع حوادث و بلایا انجام می‌شود.

۴- **بازیابی (بازسازی/توانبخشی):** شامل تمامی اقداماتی است که در جهت تثبیت و بازگرداندن جامعه به شرایط قبل از حادثه صورت می‌گیرد. این فرایند شامل بازسازی ساختمان‌ها و ساختارهای موجود، بازسازی زیرساخت‌های نظام سلامت بهتر از پیش و با هزینه و زمان‌بندی منطقی، کمک به بازتوانی جسمی، روانی و اجتماعی آسیب دیدگان و متأثرین حادثه می‌باشد.

• **ارزیابی خطر؛ زیربنای کسب آمادگی ملی نظام سلامت در برابر حوادث و بلایا:**

شناخت بیشترین خطرات تهدید کننده نظام سلامت و کل جامعه اولین و مهمترین گام در انجام هرگونه برنامه‌ریزی و کسب شایستگی‌ها و توانمندی‌های مورد نیاز می‌باشد. تمام عوامل دولتی و ملی لازم است با استفاده از ابزار واحد ملی و به صورت مداوم خطرات را ارزیابی و پایش کرده و بر اساس آنها توانمندی‌های لازم را کسب کنند. ارزیابی مداوم خطر محور هرگونه برنامه‌ریزی در این حوزه می‌باشد. لازم است هر ساله فهرست مخاطرات با تعیین مکان جغرافیایی و رفتار مخاطره، استخراج و آسیب پذیری زیر ساخت‌های سلامت منطقه در معرض مخاطره مشخص و به همراه ارزیابی ظرفیت‌ها به صورت قسمتی از برنامه مدیریت جامع خطر در اولویت قرار گیرد. ضرورت دارد هر ساله فهرست مخاطرات با تعیین مکان جغرافیایی و تعیین رفتار مخاطره، استخراج آسیب پذیری زیرساخت‌های سلامت و جنبه‌های سلامت

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

منطقه در معرض مخاطره استخراج و به همراه ارزیابی ظرفیت‌ها به صورت قسمتی از برنامه مدیریت جامع خطر در اولویت قرار گیرد.

- **ظرفیت‌ها و قابلیت‌های مورد نیاز برای کسب آمادگی ملی:**

به منظور دستیابی به آمادگی ملی قابل قبول برای مواجهه با بیشترین خطرات و تهدیدات، نظام سلامت نیاز دارد ظرفیت‌ها و قابلیت‌هایی را در جهت هماهنگی و همسویی تلاش تمام حوزه‌های مرتبط سلامت با سایر حوزه‌های درگیر، توسعه آموزش همگانی و تخصصی، تدوین برنامه ملی تمرین، تقویت نوآوری و اطمینان از حمایت کلیه مدیران و قسمت‌های اجرایی و مالی از این برنامه به دست آورد. این برنامه مبتنی بر مشارکت کلیه مدیران و کارکنان نظام سلامت و سایر واحدهای امدادی همکار و پشتیبان و کلیه آحاد مردم تدوین شده است. قابلیت‌هایی که هر چهار مأموریت مبتنی بر چهار مرحله مدیریت جامع خطر حوادث و بلایا را پوشش می‌دهد شامل توان برنامه‌ریزی در تمام مراحل چرخه حیات حوادث و بلایا، اطلاع رسانی عمومی و هشدار اولیه، آموزش برنامه‌ها، تمرین و لزوم هماهنگی عملیاتی است.

- **نقش و جایگاه برنامه ملی تمرین در ارتقای آمادگی حوزه سلامت**

با توجه به اجزای اصلی سامانه آمادگی و برنامه‌های مندرج در نقشه راه کارگروه کشوری سلامت، برنامه ملی تمرین جزئی از برنامه ملی آمادگی سلامت در برابر حوادث و بلایا محسوب می‌گردد. در حوزه سلامت ایران به منظور دستیابی به سطح مطلوبی از آمادگی در برابر حوادث و بلایا، گام‌های اساسی که در قالب دستورالعمل‌های مربوطه و ابزارهای طراحی شده به دانشگاه‌های علوم پزشکی و مراکز تابعه ابلاغ گردیده است، پیش بینی و در حال اجرا می‌باشد. ارزیابی خطر، برآورد توانمندی‌های مورد نیاز حوزه سلامت جهت پاسخ به حوادث، برنامه‌ریزی جهت ایجاد و تقویت توانمندی‌های لازم در حوزه سلامت، اعتباربخشی توانمندی‌های حوزه سلامت در پاسخ به حوادث و بروز رسانی برنامه‌ها، گام‌های اساسی برنامه آمادگی

¹ Disaster Life Cycle

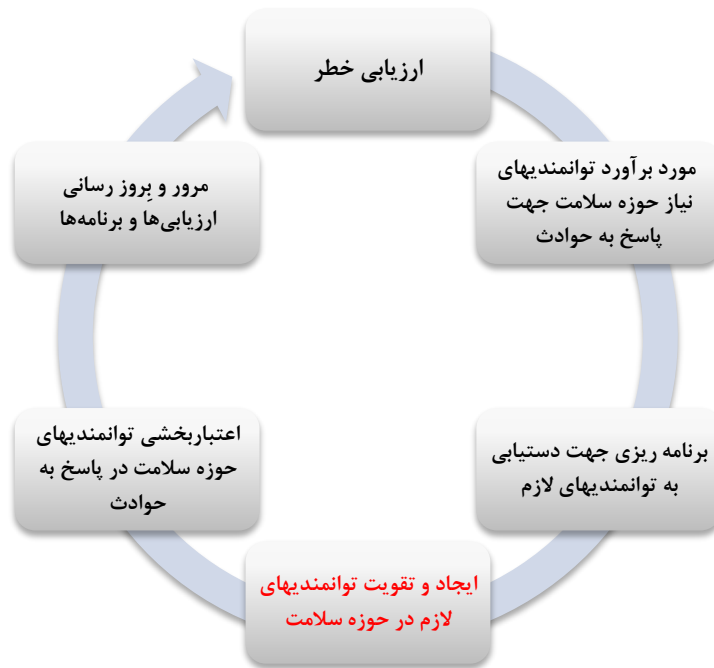

سلامت در برابر حوادث و بلایا را تشکیل می‌دهند (تصویر شماره ۱). برنامه آمادگی ملی نظام سلامت بر اساس قابلیت و ظرفیت‌ها پایه‌ریزی گردیده است.

گام چهارم برنامه ملی آمادگی (ایجاد و تقویت توانمندی‌های لازم در حوزه سلامت) مشتمل بر تدوین سامانه هشدار اولیه، تدوین برنامه‌های عملیاتی شرایط اضطراری، آموزش، سازماندهی، تجهیز و تمرین تصویر گرفته است. یکی از کلیدی‌ترین برنامه‌های مذکور، اجرای تمرین‌های آمادگی ویژه حوزه‌های ستادی، مراکز درمانی، واحدهای بهداشتی و تیم‌های اضطراری پزشکی (EMTs)^۱ می‌باشد. برنامه ملی تمرین نظام سلامت به عنوان قسمتی از برنامه ملی کسب آمادگی و بخش مهمی از برنامه ملی مدیریت خطر سلامت در حوادث و بلایا می‌باشد. برنامه ملی تمرین همسو، هماهنگ و ادغام شده با برنامه‌های آموزشی مدیریت خطر می‌باشد. تمرین سطح آگاهی عمومی و افراد درگیر را افزایش داده و آنها را در خصوص نقش‌ها و وظایف خود و سایرین آگاه نموده و سطح همکاری و هماهنگی‌ها را افزایش می‌دهد. بر پایه این برنامه، برگزاری تمرین، توانایی سازمان‌های مسئول را به منظور حفاظت از جان، مال و محیط زندگی مردم را افزایش می‌دهد. برگزاری تمرین‌های آمادگی، قابلیت‌های حوزه‌های سلامت را شناسایی و نقاطی را که نیاز به توسعه دارند، مشخص می‌نماید. درس‌آموخته‌های ناشی از تمرین در بازبینی برنامه‌های عملیاتی و بهبود آموزش‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند. تمرین باید به عنوان قسمتی از فرآیند مدیریت خطر، همواره مورد نظر و تأکید مسئولان قرار گیرد. ضروری است برنامه جامع مدیریت خطر مراکز درمانی و بهداشتی و دانشگاه‌ها تدوین گردد و کارکنان بر اساس برنامه منسجم، قبل از اجرای تمرین آموزش‌های لازم را ببینند. هدایت‌کننده تمرین نیاز به آموزش خاص دارد که باید در برنامه تمرین به آن توجه شود. توفیق‌نهایی یک تمرین به توان مدیر هدایت‌کننده تمرین و تیم مربوطه در تعیین درست اهداف تمرین و هدایت فعالیت‌ها به سمت اهداف از پیش تعیین شده دارد. کسب نتایج مورد انتظار از انجام یک تمرین، بستگی به نحوه سازماندهی و اجرا و اینکه چگونه درس‌های آموخته شده در جهت توسعه فرآیند مدیریت خطر استفاده شود، خواهد داشت.

¹ Emergency Medical Teams (EMTs)

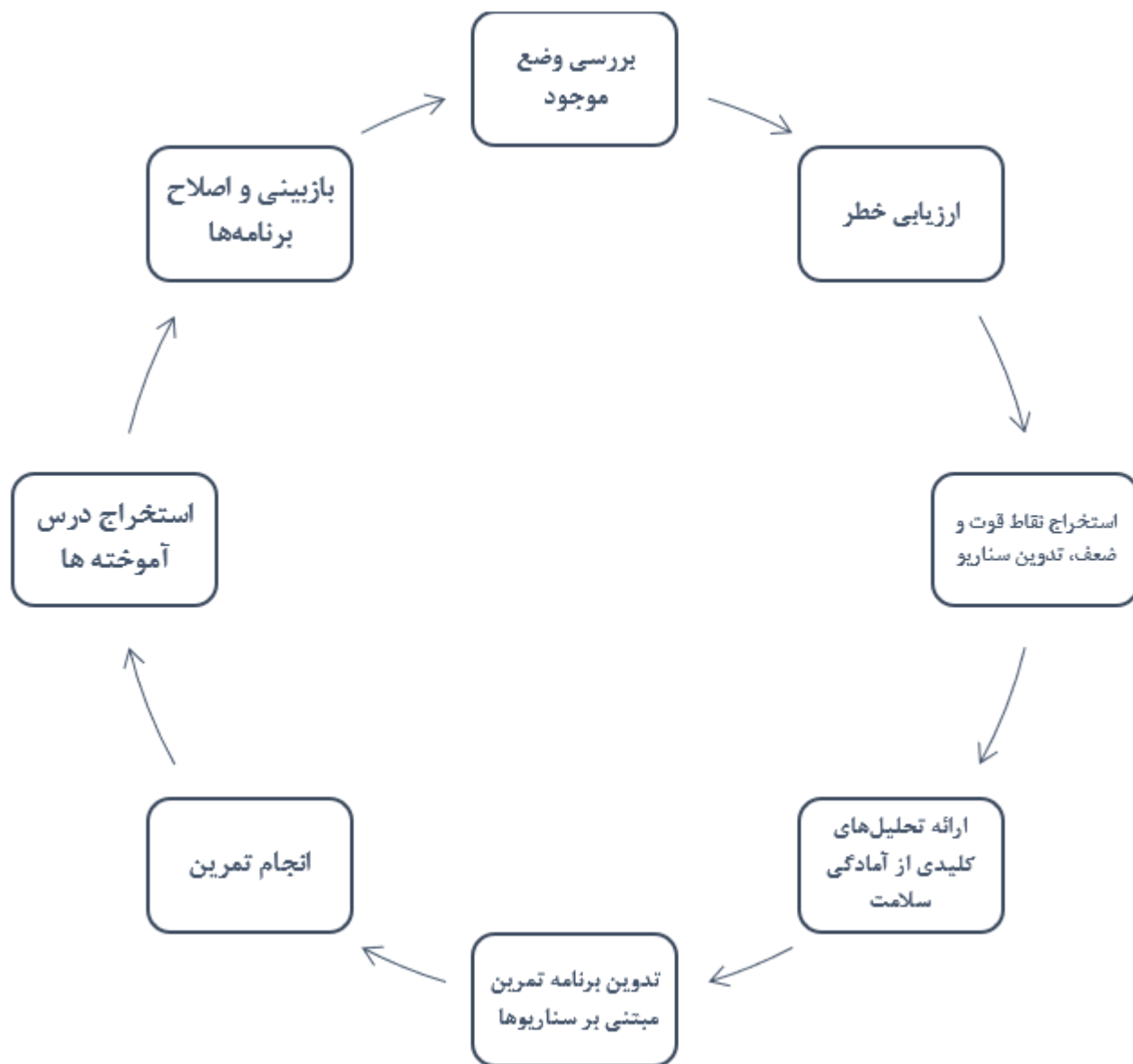

تصویر ۲- چارچوب کلی آمادگی سلامت در حوادث و بلایا

برنامه ملی تمرین از یک ارتباط کامل و مستمر با اجزاء سامانه آمادگی بهداشت و درمان برخوردار می‌باشد. به عبارت دیگر برنامه ملی تمرین در حوزه سلامت ایران، بستر مناسبی را جهت ارائه نتایج و برآیند اقدامات انجام شده در سایر مراحل مربوط به مرحله آمادگی (آموزش، برنامه ریزی، تجهیز و سازماندهی) در یک چارچوب علمی، استاندارد، بومی و یکپارچه را فراهم و شرایط لازم را جهت ارتقای شاخص‌های کمی و کیفی آمادگی نظام سلامت در برابر حوادث و بلایا از طریق اجرای تمرین مهیا می‌نماید. این برنامه از طریق ایجاد یک ارتباط دو سویه و تعاملی و با استفاده از نقشه‌های ارزیابی خطر، داده‌های حاصل از ابزارهای ملی ارزیابی آمادگی و همچنین بررسی‌های میدانی که در مراحل آمادگی، استخراج می‌گردند، نیازها و برنامه‌های مرتبط با تمرین‌های حوزه سلامت به منظور تقویت توانمندی‌ها و کارکردهای مورد انتظار از بخش بهداشت و درمان را مشخص می‌نماید. از سوی دیگر گزارش سالیانه آمادگی بهداشت و درمان ایران، میزان اثربخشی تمرین‌های برگزار شده در سطح دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور و قطب‌های ۱۰ گانه را تبیین می‌نماید. (تصویر ۲ و ۳).

تصویر ۳- چرخه ارتقای آمادگی نظام سلامت

۴- اهداف اصلی برنامه ملی تمرین سلامت در حوادث و بلایا

برنامه ملی تمرین در حوزه سلامت ایران بر پایه دستیابی به اهداف ذیل تدوین گردیده است:

۱- ساماندهی تمرین‌های عملیاتی و مباحثه محور مربوط به حوزه سلامت کشور

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

- ۲- ایجاد بسترهای لازم جهت سیاستگذاری و هدف گذاری کلان در زمینه مدیریت تمرین‌های حوزه سلامت
- ۳- ارائه ساختار منسجم و یکپارچه در زمینه مدیریت مطلوب تمرین‌های حوزه سلامت در مواجهه با حوادث و بلایا
- ۴- تدوین و ارائه الگوی واحد پیرامون فرآیند طراحی، اجرا و اعتبار سنجی تمرین‌های حوزه بهداشت و درمان
- ۵- ایجاد ارتباط ساختارمند و تعاملی بین تمرین‌های حوزه سلامت و برنامه‌های آمادگی در برابر حوادث و بلایا

۵-اهداف طراحی و اجرای تمرین

به طور کلی و به منظور حفاظت از جان، مال و محیط زندگی مردم، تمرین آمادگی برای ارائه پاسخ مؤثر و نیز بازیابی از حوادث و بلایا را افزایش می‌دهد. برنامه تمرین باید همسو، هماهنگ و ادغام شده با برنامه‌های آموزشی مدیریت خطر باشد. برگزاری هر تمرین یک یا چند هدف از اهداف زیر را دنبال می‌کند:

- ۱- تقویت ارتباطات و هماهنگی‌های درون و بین سازمانی؛
- ۲- آموزش عملی کارکنان و مدیران جهت شفاف کردن و آشنایی بیشتر با نقش‌ها و وظایفشان در حوادث و بلایا؛
- ۳- حصول شناخت از برنامه عملیات اضطراری؛
- ۴- ارتقای حرفه ای‌گری و اعتماد به نفس در مشارکت کنندگان؛
- ۵- شناسایی کمبودها و مشکلات مرتبط با منابع و تجهیزات؛
- ۶- تقویت عملکرد فردی؛
- ۷- اطمینان یابی از عملکرد تیم‌های حرفه ای پاسخ اضطراری؛
- ۸- شناسایی فرصت‌هایی برای بهبود و توسعه برنامه و عملکرد؛
- ۹- ایجاد و افزایش اطمینان و اعتماد نسبت به برنامه و عملکرد افراد و سازمان؛
- ۱۰- ایجاد فرصتی برای بحث و تبادل نظر پیرامون برنامه‌ها؛
- ۱۱- ارتقای برقراری ارتباط با جامعه؛

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

۱۲- معرفی توانمندی حوزه مدیریت خطر به جامعه و حمایت‌طلبی؛

۱۳- مشخص کردن نقاطی از ساختار یا برنامه‌ها که نیاز به توسعه و اصلاح دارند؛

۱۴- رفع آسیب‌پذیری‌ها و ارتقای توانمندی‌های سازمان مبتنی بر کاربرد یافته‌های حاصل از درس‌آموخته‌ها؛

۱۵- شناخت ویژگی‌ها و اقتضائات برخی حوادث خاص؛

۱۶- آشنایی کار با تجهیزات و دستگاه‌ها.

هدف اصلی یک تمرین بزرگ و همه‌جانبه شبیه‌سازی بعضی یا تمام عناصر و مشخصات یک شرایط اضطراری واقعی است. کیفیت یک تمرین، کمتر به اندازه و بزرگی آن بستگی دارد. مهم‌ترین شاخص کیفی یک تمرین، انتخاب اهداف انجام آن می‌باشد. کسب نتایج مورد انتظار در انجام یک تمرین بستگی به نحوه سازماندهی و اجرا و چگونگی استفاده از درس‌های آموخته شده در جهت توسعه فرایند مدیریت خطر دارد.

۶- الزامات تدوین برنامه تمرین نظام سلامت در سطح ملی

- به منظور ارزیابی مداوم آمادگی پاسخ به حوادث بزرگ، لازم است برنامه ملی تمرین توسط کارگروه سلامت در حوادث غیر مترقبه (مشمول بر کلیه سازمان‌های مسئول در حوزه مدیریت خطر حوادث و بلایا) و پدافند غیر عامل با دوره سه ساله و با اهداف مشخص را تهیه و ابلاغ کند.
- به منظور افزایش هماهنگی و همکاری بین سازمانی، ضرورت دارد کارگروه مذکور پشتیبان نسبت به طراحی و اجرای تمرین مشترک با حضور و مشارکت فعال سازمان‌های همکار و در حوزه‌های ماموریتی (برای یک دوره سه ساله؛ از سطح ملی تا دانشگاهی) اقدام کنند. هر سازمان مسئول در حوزه ماموریتی خود، باید بر اساس الگو و ابزار ملی، ارزیابی خطر را انجام داده، مخاطرات و خطرات ناشی از وقوع آن‌ها را به دقت بررسی و استخراج نماید. بهتر است ارزیابی خطر توسط سازمان‌ها جداگانه در سطح قطبی / استانی انجام شود؛ سپس توسط تیم مسول برنامه‌ریزی و نظارت تمرین در سطح

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

قطبی/ استانی یا ملی چند سازمانی (زیر نظر سازمان مدیریت بحران در سطح شورای هماهنگی استانی/ قطبی یا ملی) بررسی و ثبت گردد.

- به منظور سیاست گذاری برنامه ریزی نظارت و هماهنگی تمرین، ضروری است کمیته ای ملی زیر نظر سازمان مدیریت بحران تصویر گیرد که در سطح استان و قطبی نیز ساختار مشابه وجود داشته باشد. در هر کارگروه هم زیر نظر دبیرخانه کارگروه کمیته ملی تمرین تشکیل شود و با کمیته ملی به طور هماهنگ در سطوح ملی قطبی و استانی فعالیت نماید.

۷- رویکردهای برنامه ملی تمرین

برنامه ملی تمرین در حوزه سلامت ایران با ۳ رویکرد کلی که بر تمامی ابعاد و بخش های این برنامه حاکم می باشد، تدوین گردیده است. این رویکردها ضمن آنکه نگاه کلی حاکم بر برنامه ملی تمرین در حوزه سلامت ایران را مشخص می نماید، اولویت های اصلی این برنامه را در یک چشم انداز بلند مدت نیز، تعریف و تبیین می نماید. این سه رویکرد از طریق پیش نیازها و فرآیندهای کلی تمرین که در بخش های بعدی برنامه ملی تمرین شرح داده شده است، در برنامه ریزی و اجرای تمرین های بهداشت و درمان و در تمامی سطوح مدیریتی، اعمال می گردد.

الف) ایجاد زمینه های کاهش خطر بلایا در حوزه سلامت: این برنامه با متمرکز نمودن دانشگاه های علوم پزشکی کشور بر ۲ مقوله نقشه های خطر^۱ و تقویت کارکردهای حوزه سلامت در شرایط اضطراری (EOP)، زمینه کاهش خطر حوادث و بلایا در حوزه بهداشت و درمان را فراهم می نماید. تمامی تصمیمات، برنامه ریزی ها، اجرا و ارزیابی های مربوط به تمرین هایی که در چارچوب برنامه ملی تمرین صورت می پذیرند، بر مبنای نقشه خطر استان و تقویت کارکردهای مربوط به برنامه های ملی و عملیاتی پاسخ به حوادث و بلایای وزارت بهداشت طراحی می گردند.

¹ Risk Map

ب) فرصت سازی در زمینه آموزش مدیریت خطر در حوزه سلامت: برنامه ملی تمرین با لحاظ نمودن برنامه‌های آموزشی در پیش نیازهای اجرای تمرین‌های محلی، قطبی و ملی و گنجاندن کارگاه‌های آموزشی و تمرین‌های مباحثه محور، فرصت‌های لازم در جهت توسعه و ارتقای دانش کارکنان بهداشت و درمان در زمینه مدیریت خطر حوادث و بلایا را فراهم می‌نماید. انجام مطالعات در مرحله طراحی تمرین، برگزاری کارگاه‌های آموزشی و مرور برنامه عملیاتی پاسخ به حوادث و بلایا، برگزاری کارگاه‌های توجیهی و همچنین آموزش‌های حین اجرای تمرین از ابزار مهم و فرصت‌های بالقوه در طی پیاده سازی برنامه ملی تمرین خواهند بود.

ج) بسترسازی جهت ارزشیابی آمادگی سالانه: بر اساس برنامه ملی تمرین در حوزه سلامت ایران، انتخاب سناریوی تمرین، تعیین سطح و نوع تمرین، شناسایی مشارکت کنندگان تمرین و سایر فرآیندهای مربوط به تست و ارزیابی برنامه‌های آمادگی بر مبنای داده‌ها و نتایج حاصل از ابزارهای سنجش آمادگی، ایمنی و ظرفیت پاسخ مربوط به مراکز درمانی، بهداشتی و اورژانس‌های پیش بیمارستانی صورت می‌پذیرد. از این روی نتایج مربوط به اعتباربخشی تمرین، بسترهای لازم جهت اجرای برنامه ارزشیابی سالانه آمادگی نظام سلامت را فراهم می‌نماید.

۸- انواع تمرین

بر اساس شاخص‌های مختلف، انواع مختلفی از تمرین وجود دارد. به طور مثال از نظر بزرگی و گستردگی می‌تواند تمرین دورمیزی کوچک تا تمرین عملیاتی تمام عیار با شبیه‌سازی یک حادثه واقعی در وسعت بزرگ باشد. تمرین‌ها در دو دسته کلی طبقه‌بندی می‌شوند:

۱- تمرین‌های مباحثه‌محور^۱

¹ Discussion- Based Exercises

۲- تمرین‌های عملیاتی^۱ (یا زنده^۲)

از آن جایی که تمرین‌های عملیاتی قادرند شرایط واقعی را شبیه‌سازی کنند، بسیاری از دست‌اندرکاران مدیریت خطر حوادث و بلایا بر این باورند که فقط این نوع تمرین‌ها کمک کننده‌اند؛ در حالی که این استنباط صحیح نیست. برخی از این گونه تمرین‌ها پرهزینه و معمولاً غیر واقعی و کم اثر هستند. البته تمرین‌های غیرعملیاتی و مباحثه‌محور هم فاقد ایراد و ضعف نیستند ولی جهت تقویت هماهنگی و افزایش توانایی اخذ تصمیمات بزرگ و حیاتی در زمان وقوع حوادث و بلایا، الزاماً نیاز به شبیه‌سازی‌های پرخرج و پیچیده نیست.

الف) تمرین‌های مباحثه‌محور:

۱- سمینار توجیهی^۳

۲- کارگاه^۴

۳- تمرین دورمیزی^۵

۴- بازی^۶

۵- شبیه‌سازی رایانه‌ای^۷

ب) تمرین‌های عملیاتی:

۱- مشق^۸

¹ Operational Exercises

² Live

³ Orientation Seminar

⁴ Workshop

⁵ Tabletop Exercises

⁶ Game

⁷ computer simulation

⁸ Drill

۲- تمرین کارکردی^۱

۳- تمرین تمام عیار^۲

از میان موارد مورد اشاره، به شرح جزئیات برخی از رایج‌ترین انواع تمرین می‌پردازیم:

الف) تمرین‌های مباحثه محور

• مشخصات کارگاه

تمرین‌های کارگاهی بر اساس نیاز در سطوح مختلفی قابل اجرا هستند. این تمرین می‌تواند برای آشنا کردن کارکنان با برنامه‌ها و وظایف خود انجام شود یا می‌تواند مدیران ارشد را به منظور تعیین و شناسایی مشکلات اصلی سازمان در مدیریت خطر درگیر کند.

جدول ۴ - مشخصات تمرین مباحثه محور کارگاه

مشخصات کارگاه	
<ul style="list-style-type: none">• تمرین‌هایی با استرس کم معمولاً به صورت بحث گروهی• بدون هیچگونه شبیه‌سازی عملیاتی به صورت سخنرانی بحث و نشست متخصصین هم اجرا می‌شود.• بعضی مواقع سخنران مهمان هم دعوت می‌شود.	تصویر تمرین
<ul style="list-style-type: none">• این نوع تمرین به منظور تأمین اهداف متنوعی قابل انجام است:• آشنا کردن کارکنان قدیمی و جدید با روش‌های و برنامه‌های موجود و جدید• جمع آوری یا اشتراک اطلاعات• آموزش گروه‌های درگیر به منظور مشارکت در فعالیت‌های گروهی هماهنگ• دستیابی به توافق بین سازمان‌ها به منظور همکاری مشترک و تدوین روش‌های اجرایی استاندارد عملیاتی^۳ (SOPs)	هدف / اهداف

¹ Functional Exercise

² Full Scale Exercise

³ Standard Operational Procedures (SOPs)

<ul style="list-style-type: none"> • حل مشکلات پیچیده با مشارکت گروه و به صورت گروهی • تشکیل تیم‌های همکار <p>ایجاد انگیزه و آماده کردن مردم برای مشارکت در تمرین عملیاتی در شرایط شبیه‌سازی شده</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • معمولاً توسط یک تسهیل کننده با تجربه و آموزش دیده اطلاعات لازم ارائه شده و بحث‌ها هدایت می‌شود. 	هدایت کارکنان
<ul style="list-style-type: none"> • افرادی هستند که برای پاسخ به یک حادثه به وجود آنها نیاز است. • نماینده سطوح مختلف مدیریتی سازمان/های مسئول 	نقش آفرینان و مشارکت کنندگان
<ul style="list-style-type: none"> • اتاق کنفرانس • میزی که مشارکت کنندگان بتوانند ارتباط چشمی برقرار کنند • امکانات سمعی و بصری 	تسهیلات مورد نیاز
<ul style="list-style-type: none"> • حداکثر یک تا دو ساعت 	مدت زمان کارگاه
<ul style="list-style-type: none"> • دو هفته آمادگی مناسب است. • کارکنان نیازی به آموزش ندارند. • معمولاً به سادگی قابل اجرا است. 	آمادگی‌های لازم

• مشخصات تمرین دورمیزی

یک تمرین دور میزی فعالیتی است برنامه‌ریزی شده به نوعی که مشارکت کنندگان در یک حادثه شبیه‌سازی شده مشارکت می‌کنند. در این نوع تمرین می‌توان از عکس نقشه و ماکت یا سناریوهای نوشته شده برای شبیه‌سازی صحنه حادثه و محیط یک شرایط اضطراری استفاده کرد. این تمرین، روشی است بسیار مقرون به صرفه و انعطاف‌پذیر برای ارزیابی برنامه‌ها، روش‌های اجرایی و ارزیابی عملکرد کارکنان و مردم. این نوع تمرین قابل استفاده برای یک سازمان یا یک فعالیت چند تخصصی و چند سازمانی می‌باشد. تمرین‌های چند سازمانی و چند تخصصی امکان ملاقات کارکنان کلیدی سازمان‌های مختلف را فراهم کرده و امکان افزایش درک متقابل را فراهم می‌کند. در انجام این تمرین‌ها مدل ماکت برنامه و فضاهای مناسب جانبی برای ارزیابی سامانه ارتباطی و سایر فعالیت‌ها باید در نظر گرفته شود.

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

تمرین دور میز می‌تواند به دو گروه پایه و پیشرفته تقسیم شود.

در **تمرین دور میزی پایه**، صحنه ایجاد شده سناریوی تمرین ثابت باقی می‌ماند. در این برنامه یک حادثه به طور کامل تشریح شده و شرکت کنندگان در زمان مشخص در خصوص آن بحث می‌کنند. شرکت کنندگان در خصوص مشکلاتی که در ارتباط با سناریو توسط تسهیل کننده تمرین مطرح می‌شود بحث کرده و در گروه‌های کاری راه حل‌ها را استخراج می‌کنند و در نهایت راه حل‌ها مورد توافق قرار گرفته و فهرست می‌شود.

در **تمرین دور میزی پیشرفته**، سناریوی اولیه ارائه شده و بر اساس پیام‌های بعدی شرایط اولیه تغییر می‌کند. تسهیلگر، مشکلات را به صورت پیام نوشتاری معرفی کرده و البته از طریق تلفن، ویدیو، بی‌سیم، یادداشت، رایانامه (ایمیل) و سایر روش‌ها شرایط شبیه‌سازی می‌شود. مشارکت کنندگان در خصوص مشکل و شرایط مرتبط بحث کرده و از روش‌ها و برنامه‌های مناسب استفاده می‌کنند.

جدول ۵- مشخصات تمرین مباحثه محور دور میزی

مشخصات تمرین دور میزی	
<ul style="list-style-type: none">• با خواندن داستان سناریو آغاز می‌شود و شرایط اولیه را برای تمرین فراهم می‌نماید.• تسهیل کننده با طرح و بیان مسائل بحث را شروع می‌کند. بحث‌ها باید متمرکز شوند بر نقش‌ها، روش‌ها، هماهنگی و تاثیر تصمیمات بر سایر سازمان‌ها بر اساس اهداف تمرین.• نقشه‌ها، چارت‌ها، مدل‌ها، تلویزیون و سایر وسایل ارتباطی به منظور واقعی کردن شرایط می‌توانند مورد استفاده قرار گیرند.• در مقایسه با کارگاه بحث‌های بیشتری انجام می‌شود.	تصویر تمرین
<ul style="list-style-type: none">• ایجاد بحث‌هایی با استرس کم.• آشنا کردن مدیران و کارشناسان با شرایط احتمالی.• ایجاد محیطی خوب برای حل مشکل.• ایجاد فرصت برای همکاری کلیه سازمان‌های درگیر در مدیریت خطر به منظور افزایش آمادگی، هماهنگی و آشنایی از وظایف و نقش‌های یکدیگر.	هدف

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

<ul style="list-style-type: none"> • توسط یک تسهیلگر سناریو ارائه می‌گردد، بحث‌ها هدایت می‌شود، پرسش‌ها پرسیده شده و مشارکت کنندگان به طرف اتخاذ تصمیم و تصمیم سازی هدایت می‌شوند. • تسهیل کننده باید با تجربه باشد. 	هدایت کارکنان
<ul style="list-style-type: none"> • هدف تمرین مشخص می‌کن چه کسانی باید مشارکت کنند. • سازمان‌های متعددی می‌توانند در تمرین مشارکت کنند خصوصاً سازمان‌هایی که دارای نقش و وظایف قانونی بوده و تمایل به مشارکت دارند. 	بازیگران
<ul style="list-style-type: none"> • اطاق کنفرانس با میز گرد یا بیضی برای تسهیل بحث‌ها و ارتباطات • وسایل نمایش مثل نقشه‌ها، وسایل ارتباطی، مدل‌ها و... • در صورت نیاز به ارتباط با گروه‌های دیگر به طور همزمان باید وسایل و امکانات مورد نظر تأمین گردد. 	تسهلات/امکانات
<ul style="list-style-type: none"> • ۳ تا ۴ ساعت ولی می‌تواند طولانی‌تر باشد. بر اساس هدف تمرین و تمایل مشارکت کنندگان تا رسیدن به تصمیمات مورد نیاز می‌توان تمرین را ادامه داد. • تسهیلگر باید تمامی موارد را از نظر زمانی مورد نظر داشته باشد و زمان کافی برای هر مورد را پیش بینی کند ولی اگر نیاز به بحث در خصوص مواردی بیشتر بود باید انعطاف لازم را داشت. 	محدوده زمانی
<ul style="list-style-type: none"> • حدود یک ماه برای آمادگی وقت لازم است. • قبل از تمرین نیاز به برگزاری یک کارگاه آماده‌سازی می‌باشد. 	آمادگی

ب) تمرین‌های عملیاتی (زنده):

تمرین‌های زنده از تمرین‌های کوچک که فقط یک عملکرد یا واحد وابسته به یک سازمان تست می‌شود تا تمرین تمام عیار چند سازمانی می‌تواند متفاوت باشد. انواع این گونه تمرین‌ها شامل موارد زیر است:

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

جدول ۶ - مشخصات انواع تمرین‌های عملیاتی

نوع تمرین	توصیف خلاصه تمرین عملیاتی
مشق (Drill)	<ul style="list-style-type: none"> یک فعالیت نظارت شده، به طور معمول برای آزمون یک عملکرد خاص طراحی می‌شود؛ مثل تمرین تخلیه یک بخش یا فراخوانی کارکنان یا راه اندازی مرکز هدایت عملیات اضطراری / مرکز فرماندهی
تمرین کارکردی (Functional Exercise)	<ul style="list-style-type: none"> تمرینی به صورت تک سازمانی یا چند سازمانی طراحی شده برای ارزیابی چند کارکرد با استفاده از شرایط شبیه‌سازی شده. مثل تمرین فرایند اطلاع‌رسانی خطر چند سازمانی، یا فعال کردن و راه اندازی بیمارستان سیار و...
تمرین عملیاتی تمام عیار (Full Scale Exercise)	<ul style="list-style-type: none"> تمرین چند سازمانی طراحی شده برای ارزیابی نظام مدیریت خطر حوادث و بلایا در یک شرایط پر استرس شبیه و نزدیک به شرایط واقعی. در این تمرین‌ها کارکردهای سازمان به طور کامل فعال می‌گردد.

مسئله مهم در انجام این تمرین‌ها درگیر کردن تعداد زیادی کارکنان عملیاتی نیست. در هنگام برنامه‌ریزی برای انجام تمرین‌های زنده لازم است حداقل درگیری کارکنان عملیاتی را برنامه‌ریزی کنیم. تعیین و ارزیابی مشکلات در شرایط وقوع یک حادثه بر اساس ارزیابی و تحلیل دقیق شرایط باید صورت گیرد. این نوع تمرین‌ها باید در انتهای برنامه آموزش و تمرین پس از طی شدن تمام مراحل برنامه ریزی، آموزش و تمرین‌های قبلی و اطمینان از آمادگی کامل برگزار شود. انتخاب سایت تمرین از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. بعد از انتخاب سایت بر اساس اهداف تمرین، دسترسی به حمل و نقل، اطمینان از سلامت و ایمنی شرکت کنندگان بسیار حیاتی است. اخذ اجازه‌های قانونی برای استفاده از مکان تمرین و اطمینان از عدم حضور افراد غیر در محدوده نیز مهم است. تمرین تمام عیار عملیاتی بسیار پیچیده و دارای مراحل متعددی است که معمولاً پس از چندین تمرین دورمیزی و مشق برگزار شده و نیاز به برنامه‌ریزی دقیق و جامع دارد.

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

این نوع تمرین‌ها باید توسط گروه هدایت کننده کنترل شوند. این گروه بر اساس سناریو تمرین را هدایت کرده و البته دارای انعطاف کافی برای تغییر مختصر اقدامات هستند. این تمرین‌ها در شرایط زمانی واقعی، با استرس فراوان و بسیار نزدیک به شرایط و حوادث واقعی انجام می‌شوند. تمام نیروی انسانی و منابع به محل، جایی که لازم است اقدامات واقعی خود را انجام دهند منتقل می‌شوند. در این تمرین‌ها شرایط واقعی شبیه‌سازی شده و لازم است مشکلات مختلف شرایط واقعی شناسایی، تحلیل و برای آنها راه حل پیدا شده و اقدام مناسب توسط کارکنان در شرایط پر استرس صورت گیرد. سازمان‌هایی که در تمرین مشارکت ندارند ولی در شرایط واقعی می‌توانند درگیر شوند بهتر است مشاهده کننده تمرین باشند.

کارکنان هدایت کننده می‌توانند نقش ارزیاب را هم داشته باشند. در این حالت باید رفتارها و اقدامات را مشاهده کرده و با برنامه‌ها، سیاست‌ها و روش‌های اجرایی استاندارد عملیاتی مقایسه کنند. البته این گروه باید از اجرای کلیه اقدامات در محیطی ایمن و امن نیز اطمینان حاصل کنند.

جدول ۷ - مشخصات تمرین عملیاتی مشق

مشخصات مشق	
تصویر تمرین	استفاده از منابع واقعی تا حد امکان باید مبتنی بر شرایط واقعی باشد. از تمام منابع مورد نیاز باید استفاده شود؛ ولی در محیطی واقعی و محدود.
هدف	معمولاً برای ارزیابی و آزمون عملکرد خاصی استفاده می‌شود. برای تمرکز روی یک حوزه یا عملکردی که پتانسیل مشکل را دارد بسیار مناسب است. برای تمرین استفاده از ابزاری جدید یا فرایندی جدید یا تمرین فرایند و ابزارهای موجود هم مناسب است. به طور مثال: فعال کردن مرکز هدایت عملیات، ارزیابی زمان استفاده از تجهیزات مخصوص آلودگی‌زدایی، زمان سنجی مسدود کردن راه‌های ورودی به بیمارستان و...
هدایت کنندگان	به وسیله مدیران بخش یا واحد قابل انجام است

کارکنان اجرایی باید شناخت کافی از کارکرد مورد نظر داشته باشند.	
تعداد و نوع بازیگران، به نوع کارکرد مورد آزمون بستگی دارد	بازیگران
معمولا ۱ تا ۴ ساعت	زمان
در حدود یک ماه زمان برای کسب آمادگی لازم است. بازیگران و شرکت کنندگان نیاز دارند با برنامه آشنا شده و فرآیند تمرین به آنها معرفی شود.	آمادگی

جدول ۸- مشخصات تمرین عملیاتی کارکردی

مشخصات تمرین کارکردی	
<ul style="list-style-type: none"> • شبیه‌سازی یک حادثه بر اساس بیشترین شباهت با شرایط واقعی، انتقال محدود منابع به محل واقعی • شرکت کنندگان به طور واقعی بر اساس سناریوی تمرین و بر اساس پیام‌های متوالی که از مجریان و هدایت کنندگان دریافت می‌کنند پاسخ می‌دهند. • پر استرس است چون در زمان واقعی و شرایط شبیه‌سازی شده واقعی پاسخ می‌دهند. 	تصویر تمرین
<ul style="list-style-type: none"> • به منظور آزمون کارکردها و واحدهای متنوع بدون هزینه‌های یک تمرین تمام‌عیار • به نوعی پیش نیاز یک تمرین تمام‌عیار است 	هدف
<ul style="list-style-type: none"> • شامل مدیران، مشاهده کنندگان، بازیگران و شبیه‌سازها هست 	هدایت کنندگان
<ul style="list-style-type: none"> • تعداد و نوع بازیگران بستگی به کارکرده و واحدهای مورد آزمون دارد. 	بازیگران
<ul style="list-style-type: none"> • معمولا در مرکز هدایت عملیات اضطراری انجام می‌شود. • اطاق و فضای مجزا برای شبیه‌سازی و بازیگران مورد نیاز است • شرایط طبیعی با استفاده از تلفن، رادیو، ایمیل، تلویزیون و نقشه فراهم می‌شود. 	مکان تمرین
<ul style="list-style-type: none"> • معمولا ۴-۶ ساعت ولی می‌تواند تا یک روز هم ادامه یابد. 	زمان

آمادگی	<ul style="list-style-type: none"> • در حدود ۶ ماه زمان برای کسب آمادگی به دلایل مختلف لازم است. • بازیگران و شرکت کنندگان نیاز دارند آموزش ببینند. • کارکنان مجری و هدایت کننده هم نیاز به آموزش دارند. • ممکن است منابع، تجهیزات و اطلاعات خاصی مورد نیاز باشد. • همه مهمتر نیاز به تعهد کارکنان دارد.
---------------	---

جدول ۹- مشخصات تمرین عملیاتی تمام عیار

مشخصات تمرین تمام عیار	
تصویر تمرین	<ul style="list-style-type: none"> • شبیه‌سازی یک حادثه در واقعی ترین حالت خود • مشابه شرایط واقعی، حادثه به پاسخ دهندگان اطلاع رسانی می‌شود • کارکنان پاسخ دهنده وارد صحنه حادثه شده، سناریو حادثه واقعی را به صورت تصویری شبیه‌سازی شده مدیریت می‌کنند مثل حوادث ترافیکی با مصدومین انبوه، سقوط هواپیما، نشط مواد شیمیایی، سیل و... • در این شرایط اقدامات به صورت اطلاعات ورودی در چارچوب کارکردها در مرکز هدایت عملیات اضطراری چند سازمانی/واحدی ارائه شده و مداخلات طبق برنامه انجام می‌شود.
هدف	<ul style="list-style-type: none"> • هدف نهایی آزمون کارکردها است. • با توجه به هزینه بالای این تمرین‌ها باید در مورد مخاطراتی با اولویت بالا و کارکردهای اصلی انجام شود.
هدایت کنندگان	<ul style="list-style-type: none"> • مدیر تمرین، شبیه‌سازها، بازیگران و مشاهده کنندگان.
بازیگران	<ul style="list-style-type: none"> • تعداد و نوع بازیگران بستگی به کارکرد/واحد و سازمان آزمون شونده دارد.
مکان تمرین	<ul style="list-style-type: none"> • معمولاً متناسب با نوع مخاطره سعی بر اینست که در محیط واقعی انجام شود. (حادثه ترافیکی در خیابان و..) • مرکز هدایت عملیات اضطراری، در محل و ساختار و سامانه فرماندهی حادثه فعال می‌شوند. • اطاق و فضای مجزایی برای شبیه‌سازی و بازیگران هم در نظر گرفته می‌شود.

زمان	<ul style="list-style-type: none"> • معمولا ۴-۶ ساعت ولی می‌تواند تا یک روز هم ادامه یابد.
آمادگی	<ul style="list-style-type: none"> • در حدود یکسال زمان برای کسب آمادگی به دلایل مختلف لازم است. معمولا • بدنبال تمرین دورمیزی، مشق و عملیاتی انجام می‌شود. • به منابع، زمان، تلاش و هزینه زیادی دارد.

بر اساس برنامه ملی تمرین، نقطه آغازین طراحی و اجرای تمرین‌های حوزه سلامت ایران از حیث نوع و سطح به گونه‌ای صورت می‌پذیرد که تمرین‌های آمادگی، از ساده ترین تصویر برگزاری تمرین و از پایین ترین سطح درگیری واحدها و مراکز آغاز و به تدریج عملیاتی تر و فراگیرتر گردند. طراحی و اجرای تمرین‌ها توسط گروه طراحی و اجرای تمرین (سطح ملی) و گروه طراحی و تدوین سناریو (سطوح قطب و محلی) از اشکال مباحثه محور آغاز و در یک چارچوب زمانی مشخص و منطقی و پس از رفع نواقص و ایرادات قبلی، در قالب عملیاتی ادامه می‌یابند. سطوح درگیری صاحبان فرآیندها نیز از سطح مشق آغاز و پس از بررسی و رفع نقاط قابل بهبود، اصلاح برنامه‌ها و تقویت فرآیند مورد تمرین، در گام‌های بعد، در قالب تمرین‌های کارکردی و در نهایت به صورت تمام عیار برگزار می‌گردد (تصویر ۷).

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

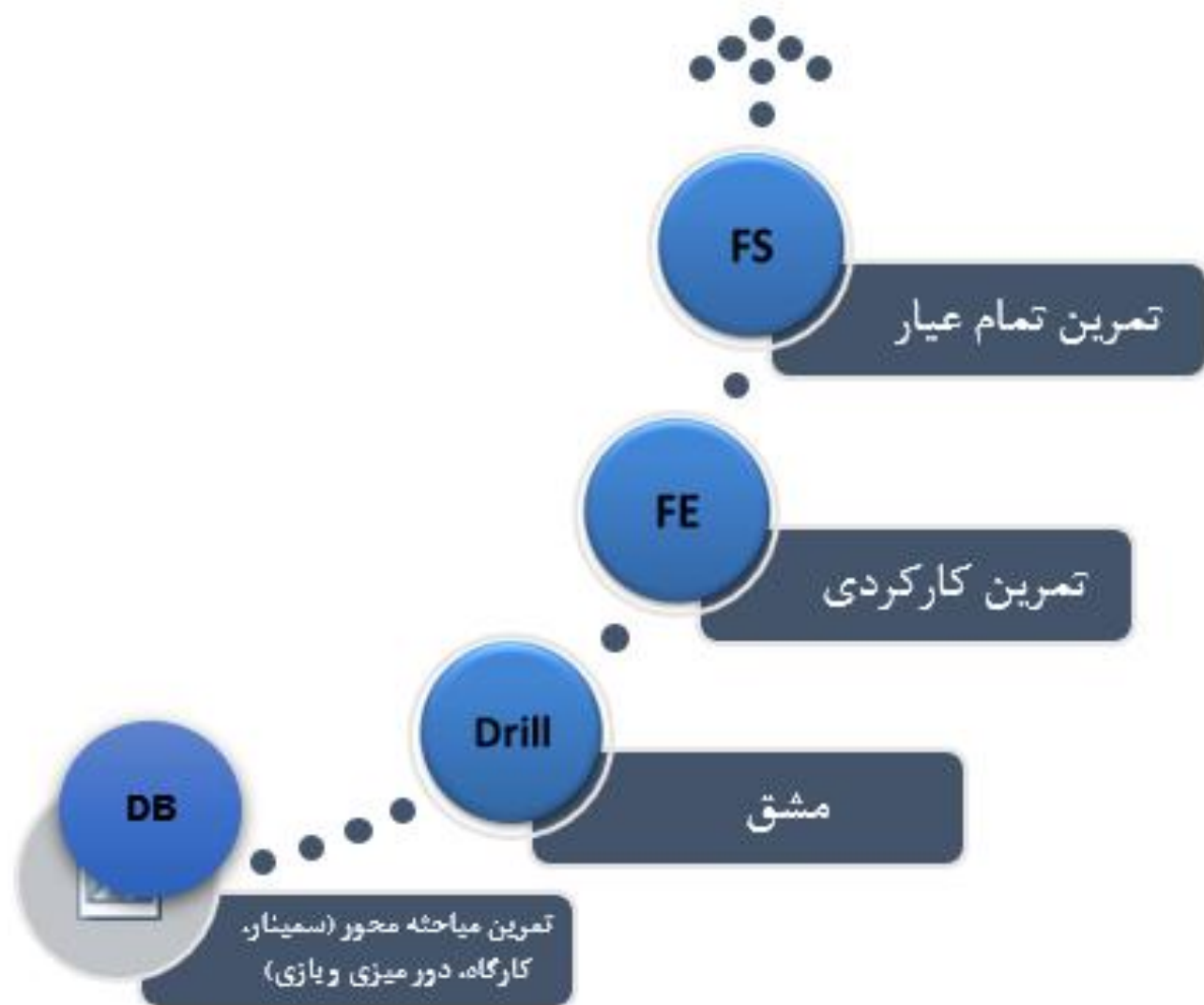
@INHEP1

021-81454115

021-81454115

تصویر ۷- ترتیب برگزاری تمرین‌های مباحثه محور و عملیاتی در حوزه سلامت

۹- فرآیند اجرای تمرین در حوزه سلامت

در برنامه ملی تمرین در حوزه سلامت ایران، کلیه تمرین‌های آمادگی در برابر حوادث و بلایا در چارچوب فرآیند مدیریت تمرین، برنامه‌ریزی و اجرا می‌گردد. بر این اساس، گام‌های مربوط به مدیریت تمرین شامل بررسی نقشه‌های خطر و اتخاذ تصمیم پیرامون برگزاری تمرین، طراحی و تدوین، اجرا، ارزیابی و اقدام در جهت ارتقای کارکردها و برنامه‌ها می‌باشد. در مرحله طراحی و تدوین تمرین‌های حوزه سلامت، توجه به موارد ضروری است:

- هدف از اجرای تمرین (شامل گستره و بزرگی تمرین، انگیزه و علت انجام تمرین) که معمولاً دارای اهداف جزئی نیز خواهد بود؛
- سناریوی تمرین (شامل مشخصات منطقه جغرافیایی و سازمان محل انجام تمرین؛ ابعاد و ویژگی‌ها، پیامدها و پیچیدگی‌های حادثه؛ نوع و ابعاد پاسخ مورد انتظار؛ نقش سایر دستگاه‌های مسئول و نحوه تعامل با ایشان؛ و...)
- مستندات تمرین (شامل برنامه تمرین، برنامه کنترل، گزارش نحوه اجرای تمرین، فرم‌های ارزیابی و فرم درس‌آموخته‌های تمرین)؛
- زمان برگزاری تمرین (روز، تاریخ، طول مدت تمرین)؛
- سازماندهی تمرین مطابق ساختار پیشنهادی (شامل تعیین مدیر، کارکنان هدایت‌کننده، ارزیاب‌ها و مشارکت‌کنندگان و ناظرین)؛
- تعیین نقش و مسئولیت مشارکت‌کنندگان اصلی؛
- قوانین و اصول پایه هدایت‌کننده تمرین؛
- مسائل مرتبط با سلامت و ایمنی مشارکت‌کنندگان (پیش‌بینی مداخلات لازم در صورت وقوع حادثه واقعی حین تمرین، مسئولیت ارشد ایمنی و اقداماتی که انجام آنها ممنوع و مخاطره‌آمیز است)؛

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

- پشتیبانی تمرین (پارکینگ، مکان‌های شبیه‌سازی شده، نقل و انتقال، سرویس‌های بهداشتی، غذا، آب و سایر ملزومات مورد نیاز)؛
- مسایل امنیتی و سطح دسترسی (کارت شناسایی، جلیقه، تعیین دسترسی‌ها و مسیرهای تردد)؛
- ارتباطات (تلفن، بی‌سیم و...)
- برنامه توالی زمانی رخدادها (توضیحات اولیه، شروع و خاتمه تمرین هر رخداد)؛
- نقشه‌ها و علائم راهنما و مدیریت رسانه‌ها؛
- ارزشیابی، گزارش‌ها و توصیه‌های پایانی؛
- برنامه تقدیر از دست‌اندرکاران موفق تمرین.

جدول ۲ - فعالیت‌ها و وظایف کمیته تمرین در هر یک از مراحل تمرین

فعالیت‌ها و وظایف	مراحل تمرین
<ul style="list-style-type: none"> • ارزیابی و تحلیل خطر، ارزیابی و اویت بندی نیازها • برگزاری جلسات همفکری و ترسیم نقشه راه ۳ ساله تمرین‌ها • تشکیل تیم تمرین و بررسی توانمندی‌ها و نیازها • تعیین اهداف کلی و اختصاصی تمرین • تدوین سناریو و برنامه عملیاتی تمرین (نوع، حوزه، گستره، وقایع و مخاطرات ثانویه تمرین، تعیین وظایف اعضا، تیم‌ها و نحوه سازماندهی و کنترل تمرین، نحوه ارزیابی، چک لیست‌ها و توجیه ارزیابان، لجستیک و تأمین بودجه، مستندسازی و نحوه خاتمه تمرین) • هماهنگی‌های درون و برون سازمانی • ملاحظات ایمنی و امنیت • آموزش و توجیه سازی • ابلاغ رسمی برنامه • انتشار و اطلاع رسانی 	<p>قبل از تمرین (برنامه‌ریزی و طراحی)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • اجرای تمرین مطابق با برنامه عملیاتی 	<p>حین تمرین</p>

<ul style="list-style-type: none"> • نظارت و کنترل تمرین • ارزیابی تمرین • مستند سازی • ایمنی و امنیت 	
<ul style="list-style-type: none"> • برگشت به وضعیت عادی • گزارش گیری فوری (Hot Wash) • گزارش مدیران تمرین • گزارش شرکت کنندگان تمرین • گزارش سازمان و دستگاه ها • گزارش تیم برنامه ریز تمرین • توجیه • ارزشیابی • جمع بندی نهایی و انتشار گزارش بعد از تمرین • بازنگری و بهبود برنامه • برنامه ریزی جهت فعالیت های آتی 	<p>پس از تمرین (ارزیابی و توسعه)</p>

اگر مجریان تمرین تمایل دارند تمرین به خوبی اجرا شده و به اهداف آن به طور کامل دستیابی داشته باشند، لازم است برنامه ریزی دقیقی از قبل صورت گرفته و هماهنگی های لازم بین سازمان های مشارکت کننده صورت پذیرد.

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

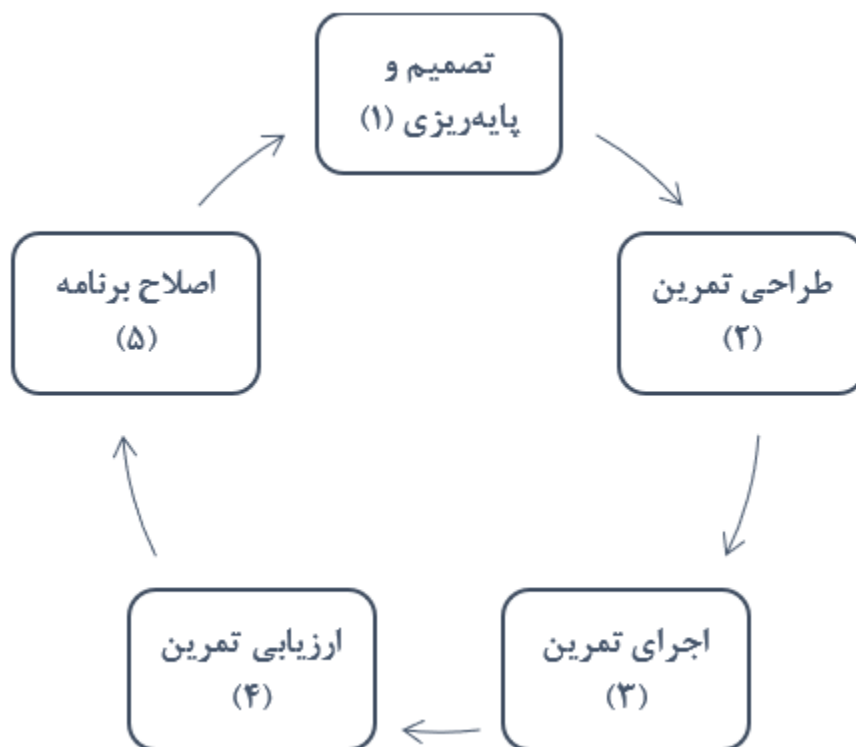
@INHEP1

021-81454115

021-81454115

تصویر ۶- چرخه مدیریت انواع تمرین‌های مباحثه محور و عملیاتی

۸-۱- گستره تمرین‌های حوزه سلامت

بر اساس برنامه ملی تمرین در حوزه سلامت ایران، تمرین‌های آمادگی، صرف نظر از نوع تمرین (مباحثه محور یا عملیاتی) از حیث مشارکت کنندگان به ۳ نوع تمرین‌های تک سازمانی، چند سازمانی و سازمانهای پشتیبان دسته بندی می‌گردند.

• تمرین‌های تک سازمانی

برنامه تمرین درون سازمانی برای سازمان‌های مسئول باید جز مهمی از برنامه آموزشی به منظور اعتبار بخشی و عمق بخشی به آموزش و ایجاد فرصت برای اجرای واقعی آموزش‌ها باشد. البته حضور نمایندگان سایر سازمان‌های مسئول، همکار و پشتیبان در ایجاد تعاملات واقعی بین سازمانی مهم خواهد بود. این مشارکت نباید تمرین را تبدیل به یک تمرین بین سازمانی نماید. هرگونه مشارکتی باید بر اساس تفاهم نامه بین سازمانی و رضایت فرد شرکت کننده صورت پذیرد.

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

جایگاه و نقش نمایندگان سایر سازمان‌ها باید کاملاً روشن بوده و تأکید بر عملکرد سازمان محوری و نقش‌ها و مسئولیت‌های آن سازمان باشد.

• تمرین‌های بین سازمانی

تمرین‌های بین سازمانی با مشارکت یک یا چند سازمان همکار صورت می‌پذیرد. کمیته تمرین قطب و یا کمیته محلی تمرین (زیر نظر اداره کل مدیریت بحران استان)، مسئولیت هماهنگی و برنامه‌ریزی تمرین‌های بین سازمانی در سطح استان / قطب را عهده خواهد بود.

• تمرین سازمان‌های پشتیبان

سازمانهای پشتیبان یا سازمان‌های مصرف کننده خدمات حوزه سلامت، به منظور انجام وظایف سازمانی خود در زمینه مدیریت خطر که عمدتاً حمایت و پشتیبانی از سازمان‌های متولی و ارائه دهنده خدمات سلامت می‌باشد، نیازمند برگزاری تمرین‌های منظمی در قالب برنامه‌های سالانه و بلند مدت (۳ ساله) می‌باشند. این گونه تمرین‌ها تحت عنوان تمرین سازمان‌های پشتیبان، زیر نظر کمیته تمرین بالادست خود و اداره کل مدیریت بحران استان برنامه‌ریزی و اجرا می‌گردند.

۱۰- شاخص‌های کیفی تمرین در حوزه سلامت

کیفیت یک تمرین کمتر به اندازه و بزرگی آن بستگی دارد. در برنامه ملی تمرین، چهار شاخص عمده و کلیدی به عنوان شاخص‌های کیفی و عمومی تمرین‌های حوزه سلامت در نظر گرفته شده است. این شاخص‌ها و ویژگی‌ها بعنوان معیار کلی سنجش و تأیید کیفیت تمرین‌های مقابله با حوادث و بلایا در حوزه سلامت به شمار می‌آیند. طراحی و اجرای تمرین‌های سلامت محور با در نظر گرفتن چهار شاخص زیر صورت می‌پذیرد:

۱- مشارکت جامعه در تمرین

۲- تمرکز بر توانمندی‌های نیازمند بهبود و ارتقا؛

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

۳- طراحی تمرین مبتنی بر داده‌های آمادگی بهداشت و درمان؛

۴- اصلاح کارکردها و برنامه‌های عملیاتی.

از دیدگاه برنامه ملی تمرین در حوزه سلامت ایران، تمرین مطلوب به تمرینی اطلاق می‌گردد که از شاخص‌ها کیفی مذکور برخوردار باشد. (جدول شماره ۱).

۱۱- زمینه‌های اجرای تمرین

تمامی تمرین‌های مرتبط با پاسخ سلامت به مخاطرات طبیعی و مخاطرات و تهدیدات انسان‌ساخت مشمول برنامه ملی تمرین در حوزه سلامت خواهند بود. زمینه‌های برگزاری تمرین‌های آمادگی در بخش بهداشت و درمان ایران و تعیین عنوان سناریو در سطح ملی با «رویکرد تمام مخاطراتی»^۱، در سطح قطب بر مبنای ۱۰ مخاطره اصلی استان‌های هر قطب و در سطح محلی بر پایه پنج مخاطره اولویت‌دار دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور و مراکز ارائه دهنده خدمات بهداشتی و درمانی صورت می‌پذیرد. مخاطرات اولویت‌دار با استفاده از ابزار ملی ارزیابی مخاطرات شناسایی می‌گردند. زمینه‌ها و مخاطرات اصلی در برنامه ملی تمرین شامل موارد ذیل می‌باشد.

الف) مخاطرات طبیعی (زلزله، سیل، انواع طوفان، گرد و غبار، رانش زمین، سونامی و...)

ب) مخاطرات و تهدیدات انسان‌ساخت (انفجار، حوادث ترافیکی، حوادث شیمیایی و پرتویی، آتش‌سوزی، سقوط هواپیما، حوادث تروریستی، قطع ناگهانی زیرساختها، ریزش ساختمان، حوادث معدنی و صنعتی و...)

¹ All Hazard Approach

توصیه می‌شود در تدوین سناریوهای تمرین، از ۳۲ سناریوی مندرج در کتاب «سناریوهای پایه ملی نظام سلامت جمهوری اسلامی ایران در حوادث و بلايا» بهره‌گیری شود. شیوه تدوین سناریوهای منطقه‌ای و محلی در پیشگفتار این کتاب به تفصیل ذکر شده است.

۱۲- ساختار برنامه تمرین

۱۲-۱- ساختارهای تمرین سازمان مدیریت بحران کشور

برای سازماندهی کارکنان و منابع مورد نیاز طراحی و اجرای اصولی یک تمرین، ساختارهایی در سطوح مختلف، از سطح ملی تا محلی، مورد نیاز است. «ساختار اجرایی برنامه ملی تمرین در نظام سلامت ایران» بخش است از ساختارهای تمرین مدیریت بحران کشور که زیر نظر سازمان مدیریت بحران کشور فعالیت خواهد داشت. این ساختارهای بالادستی عبارتند از:

۱. **کمیته ملی تمرین:** که زیر نظر سازمان مدیریت بحران فعال می‌شود و وظیفه سیاست‌گذاری و هدایت کلان تمرین در سطح ملی را عهده‌دار است.
۲. **کمیته‌های منطقه‌ای (قطب) و استانی تمرین:** که زیر نظر ادارات کل مدیریت بحران قطب / استان و بر مبنای نتایج ارزیابی خطر قطب / استان فعالیت می‌کنند این کمیته‌ها ضمن تدوین برنامه سه ساله تمرین به صورت درون سازمانی و بین سازمانی در سطح قطب - استان، با تشکیل کمیته‌ها و یا کارگروه‌های تمرین سازمانی - بین سازمانی در سطح قطب / استان به سازماندهی تمرین در سطح کارگروه‌های ۱۴ گانه می‌پردازد. تدوین برنامه تمرین درون سازمانی توسط کمیته تمرین مستقر در دبیرخانه هر کارگروه در سطح قطب / استان انجام خواهد پذیرفت. همچنین، تدوین برنامه تمرین بین سازمانی بر عهده کمیته تمرین شورای هماهنگی در سطح قطب / استان می‌باشد.
۳. توضیح این که برنامه‌ریزی تمرین در سطح کارگروه‌های ۱۴ گانه ملی نیز همانند کمیته‌های قطب / استان انجام خواهد پذیرفت.

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

۲-۱۲- ساختارهای برنامه ملی تمرین نظام سلامت در حوادث و بلایا و پدافند غیر عامل

استقرار برنامه ملی تمرین و کاربرست تمامی رویکردها و شاخص‌های کیفی و همچنین تحقق اهداف برنامه مذکور در قالب ساختارهای اجرایی پیش بینی شده در این برنامه صورت می‌پذیرد. تمامی فرآیندهای مربوط به طراحی، هماهنگی، اجرا و اعتبار سنجی تمرین‌ها و همچنین اصلاح برنامه‌ها و ارتقای کارکردهای عملیاتی در قالب دو کمیته کشوری و محلی محقق می‌گردند. مسئولیت‌ها و وظایف مربوط به هر کدام از جایگاه‌های پیش بینی شده در ساختارهای اجرایی، به افراد پیشنهاد شده از سوی دبیرخانه کارگروه سلامت در حوادث غیرمترقبه و دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور و به مدت دو سال محول می‌گردد.

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

– شرح وظایف کلی ساختار اجرایی تمرین در حوزه سلامت ایران

شرح وظایف کلی ساختار اجرایی تمرین کشور در سطوح ملی، قطب و محلی در قالب جدول زیر نشان داده شده است

جدول ۱ – شرح وظایف کلی کمیته‌های تمرین در نظام سلامت

ردیف	عنوان	شرح وظایف
۱	کمیته ملی تمرین سلامت در حوادث و بلایا	تدوین و بازبینی برنامه ملی تمرین، سیاستگذاری و تعیین خط و مشی کلی و تعیین اولویت‌های اجرای تمرین در کشور / تنظیم جدول زمان‌بندی سالانه برگزاری تمرین‌های ملی و قطب/ تدوین، تصویب و ابلاغ دستورالعمل‌های اجرایی و راهنماها و فرایندهای عملیاتی استاندارد (SOP) ^۱ مورد نیاز جهت برگزاری تمرین‌های آمادگی سلامت در حوادث و بلایا / توسعه قوانین و مقررات / تدوین، بازبینی و ابلاغ شرح وظایف کمیته‌های قطبی و دانشگاهی / نظارت بر فرآیند طراحی، اجرا، اعتبار سنجی و اصلاح برنامه‌های عملیاتی
۲	کمیته تمرین سلامت در حوادث و بلایای قطب (منطقه‌ای)	تدوین جدول سالانه تمرین‌های محلی و ارائه به دفتر ملی تمرین / نظارت بر پژوهش‌های و آموزش‌های مرتبط با تمرین دانشگاه‌های تابعه / نظارت بر فرآیند طراحی، اجرا، اعتباربخشی و اصلاح برنامه‌های دانشگاه‌های تابعه
	کمیته تمرین سلامت در حوادث و بلایای دانشگاه (محلی)	تدوین جدول سالانه تمرین‌های محلی و ارائه به کمیته تمرین قطب / انجام پژوهش‌های کاربردی و ارائه آموزش‌های مرتبط با تمرین / نظارت بر فرآیند طراحی، اجرا، اعتبار سنجی و اصلاح برنامه‌های عملیاتی در تمامی حوزه‌های بهداشت، بیمارستانی، پیش بیمارستانی، پشتیبانی و حیطه‌های ستادی و عملیاتی تابعه دانشگاه

۱-۲-۱۲- ساختار و شرح وظایف کمیته ملی تمرین سلامت در حوادث و بلایا

¹ standard operating procedures

این کمیته در سطح وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور و زیر نظر دبیرخانه کارگروه سلامت در حوادث غیرمترقبه (مستقر در سازمان اورژانس کشور) فعالیت می‌نماید (تصویر ۴).

تصویر ۴ - ساختار کمیته ملی تمرین سلامت در حوادث و بلایا

شرح وظایف کمیته مدیریت تمرین:

- تعیین سیاست‌های کلان تمرین‌های آمادگی در حوزه سلامت؛
- تصویب دستورالعمل‌های مورد نیاز و استانداردهای مربوط به اجرای تمرین‌های آمادگی در برابر حوادث و بلایا در نظام سلامت؛
- تدوین جدول زمان بندی (۳ ساله) برگزاری تمرین‌های فرا قطبی و ملی در حوزه سلامت.

شرح وظایف کارگروه آموزش و پژوهش:

- انجام نیازسنجی‌های آموزشی در زمینه تمرین‌های حوزه سلامت در حوادث و بلایا
- برگزاری دوره‌های آموزش تمرین در بلایا و آشنایی کمیته‌های دانشگاهی و قطبی با فرآیند مدیریت تمرین؛
- انجام تحقیقات کاربردی در زمینه متدهای برگزاری تمرین و بررسی اثر بخشی تمرین‌های حوزه سلامت.

شرح وظایف کارگروه تدوین دستورالعمل و پروتکل‌ها:

- تهیه و تدوین دستورالعمل‌ها و پروتکل‌های مربوط به تمرین‌های حوزه سلامت و ارائه به گروه سیاستگذاری و برنامه‌ریزی؛

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

- تهیه روش‌های اجرایی عملیاتی استاندارد (SOP) مربوط به تمرین‌های حوزه سلامت و ارائه به گروه سیاستگذاری و برنامه‌ریزی.

شرح وظایف کارگروه طراحی و اجرای تمرین:

- استخراج مخاطرات اولویت‌دار حوزه سلامت به منظور برگزاری تمرین‌های آمادگی بر اساس نتایج ارزیابی جامع خطر؛
- تدوین و گردآوری سناریوهای محتمل مؤثر بر کارکردهای سلامت در حوادث و بلایا؛
- تدوین سناریوهای اصلی تمرین‌های مباحثه محور و عملیاتی حوزه سلامت؛
- برنامه‌ریزی و تهیه جدول زمان‌بندی برگزاری تمرین از مرحله پیش طراحی تا مرحله اصلاح و ارتقای برنامه‌های عملیاتی پاسخ؛
- تدوین لیست کارکردها و فعالیت‌های اصلی مورد انتظار در تمرین؛
- برگزاری تمرین مطابق برنامه‌ریزی انجام شده و سناریوی تدوین شده؛
- هدایت و کنترل فرآیند برگزاری تمرین.

شرح وظایف کارگروه ارزیابی، گزارش‌گیری و ارتقای تمرین:

- ارزیابی تمرین‌ها در سطح ملی، قطب و دانشگاه‌ها مطابق با برنامه ملی قطب و دانشگاه؛
- نظارت بر اصلاحات برنامه‌های تمرین در سطح ملی قطب و دانشگاهی؛
- اعتبار بخشی دانشگاه‌ها در حوزه مدیریت تمرین و اعطای گواهی‌های لازم؛
- بررسی و مطالعه گزارش سالانه آمادگی حوزه سلامت؛

- تدوین برنامه‌های سالیانه برگزاری تمرین‌های آمادگی در حوزه سلامت بر اساس گزارش سالانه آمادگی سلامت در حوادث و بلایا؛
- شناسایی و معرفی واحدها و مراکز بهداشتی و درمانی اولویت دار در زمینه برگزاری تمرین؛
- بررسی و تحلیل داده‌های مربوط به نتایج حاصل از ابزارهای ارزیابی آمادگی و ظرفیت؛
- تهیه جدول زمان‌بندی برگزاری تمرین‌ها (سالانه).

۲-۲-۱۲- ساختار و شرح وظایف کمیته تمرین سلامت در حوادث و بلایای قطب و دانشگاه (ساختارهای منطقه‌ای و محلی)

این کمیته در تمامی دانشگاه‌های علوم پزشکی مرکز قطب‌های ۱۰ گانه و نیز با ساختاری مشابه در دانشگاه‌ها و دانشکده‌های مستقل علوم پزشکی سراسر کشور و زیر نظر دبیرخانه کارگروه سلامت در حوادث غیرمترقبه دانشگاه/دانشکده مستقل فعالیت می‌نماید. (تصویر ۵)

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

تصویر ۵- ساختار کمیته تمرین دانشگاه (ساختار محلی)

شرح وظایف کمیته تمرین سلامت در حوادث و بلایای دانشگاه

- تدوین برنامه سالانه تمرین‌های آمادگی در مراکز بهداشتی، اورژانس‌های پیش بیمارستانی، مراکز درمانی و بیمارستان‌ها، حوزه‌های ستادی و مدیریتی دانشگاه علوم پزشکی؛
- اجرا و ارزیابی تمرین‌های برگزار شده
- اصلاح برنامه‌ها و ارتقای عملکردها

شرح وظایف اجزای کمیته تمرین دانشگاه

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

کارگروه برنامه‌ریزی و اجرای تمرین

- استخراج مخاطرات اولویت دار حوزه سلامت به منظور برگزاری تمرین‌های آمادگی؛
- گردآوری سناریوهای محتمل و قطعی مؤثر بر کارکردهای سلامت در حوادث و بلایا؛
- تدوین سناریوهای اصلی تمرین‌های مباحثه محور و عملیاتی حوزه سلامت؛
- برنامه‌ریزی و تهیه جدول زمان‌بندی برگزاری تمرین از مرحله پیش طراحی تا مرحله اصلاح و ارتقای برنامه‌های عملیاتی پاسخ؛
- تدوین لیست کارکردها و فعالیتهای اصلی مورد انتظار در تمرین؛
- برگزاری تمرین مطابق برنامه‌ریزی انجام شده و سناریوی تدوین شده؛
- هدایت و کنترل فرآیند برگزاری تمرین.

نحوه اعلام برگزاری تمرین

- دفتر ملی و کمیته دانشگاهی تمرین به عنوان نهادهای هماهنگ کننده در حوزه مدیریت خطر امر نظارت بر تمرین‌های درون و برون سازمانی را از سطح محلی تا ملی عهده دار می‌باشند. تمامی واحدها و مراکز بهداشتی و درمانی و حوزه‌های ستادی بهداشت و درمان موظفند اقدامات انجام شده در حوزه تمرین مدیریت خطر را به صورت سالیانه به نهادهای مذکور گزارش نموده و روند اجرای برنامه‌های سالانه و ۳ ساله برگزاری تمرین‌ها را از طریق کارگروه سلامت در حوادث غیرمترقبه اعلام نمایند. این گزارش‌ها می‌تواند در قالب زیر تهیه و اطلاع رسانی گردد.

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

جدول ۳ - فرم اطلاع‌رسانی اجرای تمرین

فرم اطلاع‌رسانی اجرای تمرین						
هدف/ اهداف تمرین	تعداد مشارکت‌کنندگان	سازمان (های) مشارکت کننده	مکان (های) انجام تمرین	زمان پیشنهادی	موضوع سناریو	نوع تمرین

گروه ارزیابی تمرین و ارتقای برنامه‌ها

- ارزیابی تمرین‌ها؛
- نظارت بر اصلاحات برنامه‌های تمرین؛
- اعتبار بخشی واحدهای زیر مجموعه دانشگاه در حوزه مدیریت تمرین و اعطای گواهی‌های لازم؛
- بررسی و مطالعه گزارش سالانه آمادگی حوزه سلامت؛
- تدوین برنامه‌های سالیانه برگزاری تمرین‌های آمادگی در حوزه سلامت بر اساس گزارش سالانه آمادگی سلامت در حوادث و بلایا؛
- شناسایی و معرفی واحدها و مراکز بهداشتی و درمانی اولویت دار در زمینه برگزاری تمرین؛
- بررسی و تحلیل داده‌های مربوط به نتایج حاصل از ابزارهای ارزیابی آمادگی و ظرفیت؛
- تهیه جدول زمان‌بندی برگزاری تمرین‌ها (سالانه)؛

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

۱۳- بازنگری و توسعه برنامه ملی تمرین

برنامه ملی تمرین در حوزه سلامت ایران هر دو سال یکبار توسط گروه سیاست گذاری و برنامه‌ریزی دفتر ملی تمرین، مورد بازنگری قرار گرفته و به دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سراسر کشور ابلاغ می‌گردد. در یک برنامه تمرین جامع لازم است از میان انواع تمرین پیش‌گفت، دست کم پنج نوع اصلی تمرین طراحی و اجرا شود:

۱- سمینار توجیهی

۲- تمرین دور میزی

۳- مشق (تمرین عملیاتی محدود)

۴- تمرین کارکردی

۵- تمرین تمام عیار

این فعالیت‌های تمرینی از محدود به گسترده، از ساده به پیچیده، از کم هزینه به پرهزینه توسعه یافته و انجام می‌شوند.

با رعایت این نکته و برنامه‌ریزی دقیق، این فعالیت‌های تمرینی آمادگی نظام سلامت را افزایش می‌دهد.

تمرین عملیاتی تمام عیار فقط باید پس از انجام تمرین‌های کوچک متعدد (از جمله دور میزی و مشق) و به عنوان تمرین

نهایی برنامه‌ریزی و اجرا گردد.

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115

پیوست) واژگان و تعاریف به کار رفته در برنامه ملی تمرین

در این برنامه از واژگان و تعاریف استاندارد و بین المللی در زمینه مدیریت خطر حوادث و همچنین مدیریت و اجرای تمرین‌های آمادگی استفاده گردیده است. به منظور آشنایی هر چه بیشتر کاربران و ذینفعان، با زبان، تعاریف و واژگان پرکاربرد در برنامه ملی تمرین، توضیحاتی مختصر پیرامون مفاهیم یاد شده و در قالب جدول ذیل ارائه گردیده است.^۱

جدول ۱۰- واژگان و تعاریف به کار رفته در برنامه ملی تمرین

تعاریف	واژه	
بررسی نظام‌مند فرآیندها، کارکردها و عملکرد تجهیزات و کارکنان در طی روند اجرای تمرین آمادگی بر اساس برنامه عملیاتی و استانداردهای مشخص.	اعتباربخشی	Accreditation
سندی حاوی مشاهدات ثبت شده از یک تمرین و توصیه‌هایی برای بهبود و ارتقای برنامه‌ها پس از تمرین و با قابلیت اتصال به برنامه ارتقا.	گزارش اقدامات انجام شده	After Action Report (AAR)
افراد داوطلبی که در حین تمرین و به منظور واقعی کردن آن نقش‌هایی را مثل مجروحین و قربانیان حادثه، شبیه‌سازی و بازی می‌نمایند (مثل ایفای نقش یک مصدوم).	بازیگران	Actors
نقش کنترل‌گرها نظارت بر شبیه‌سازی یا هدایت کلی تمرین است تا اطمینان حاصل شود که فرآیند اجرای تمرین همانند طرح تمرین پیش رفته و اهداف آن تحقق می‌یابد. کنترل‌گرها بر ترتیب وقوع حوادث و اتفاقات و نیز خروجی پیام‌ها نظارت می‌کنند.	کنترل‌گرها	Controllers
جلسه تبادل نظر (برای تسهیل کننده‌ها، کنترلرها و ارزیابان) باید بدنبال تمرینات مباحثه محور و عملیاتی محور انجام شود. اینها یک نوع تبادل نظر برای برنامه‌ریزان تسهیلگران، ارزیابان و کنترل کننده‌ها برای بازبینی و ارائه بازخورد از تمرین است.	جلسه تبادل نظر/ کسب اطلاعات	Debriefing

¹ United Nations International Strategy for Disaster Reduction

تمرین‌هایی که به منظور برجسته نمودن برنامه‌های موجود، سیاست‌ها، موافقت‌نامه‌های کمک متقابل و رویه‌ها و بدون انجام اقدامات عملیاتی و بر پایه گفتگو و بحث جمعی مورد استفاده قرار می‌گیرند. این تمرین‌ها به عنوان ابزاری در جهت آشنایی سازمان‌ها و کارکنان با قابلیت‌های فعلی یا قابلیت‌های مورد انتظار استفاده می‌شوند. تمرینات مباحثه محور شامل سمینار، کارگاه، دورمیزی و بازی می‌باشند.	تمرین مباحثه‌محور	Discussion Based Exercise
ساده‌ترین نوع تمرین عملیات محور است، در واقع نمایشی از یک عملیات یا رویه (خاص) تحت نظارت است و در حقیقت فرصتی برای شرکت کنندگان جهت اجرای یک مهارت است. نوعی از تمرین که برای آزمودن یک عملیات خاص یا عملکرد در یک سازمان واحد استفاده می‌شود.	مشق	Drill
تمرین‌ها فعالیت‌هایی هستند که با هدف آموزش و تمرین توانمندی و صلاحیت‌های اساسی پیشگیری و کاهش اثرات، کاهش آسیب پذیری، پاسخ و بازیابی در محیطی که برای مشارکت کنندگان بدون خطر می‌باشد، انجام می‌شوند.	تمرین	Exercise
نقش ارزیاب مشاهده و ارزیابی عملکرد و تصمیم‌گیری بازیگران است، تا اینکه گزارش نهایی خوب تهیه شده و مسائل مورد نظر در آن ذکر شود. تمرکز اصلی ارزیاب بر نحوه انجام وظایف کارکنان مشارکت کننده در مقایسه با اهداف تمرین می‌باشد.	ارزیابان	Evaluators
تمرین مبتنی بر عملیات و با مشارکت چندین آژانس و یا سازمان که با استقرار واقعی منابع در یک پاسخ هماهنگ شده و مشابه حادثه واقعی صورت می‌پذیرد.	تمرین تمام عیار	Full Scale Exercise
عبارت است از فعالیت‌های اصلی که باید در هر فاز مدیریت بلایا انجام گیرد	کارکرد	Function
افرادی که در تمرین‌های مباحثه محور ضمن هدایت بحث‌ها در مسیر درست، هماهنگی بین گروه‌ها را بر عهده دارند.	تسهیلگران	Facilitators
اجرای تعاملی و سناریو محور وظایف خاص و یا فعالیت‌های بسیار پیچیده در حوزه کاری یک سازمان در طی برنامه عملیاتی فوری است.	تمرین کارکردی	Functional Exercise
جدیدترین نوع تمرین مربوط به حوزه آمادگی می‌باشند که در قالب یک سناریو و شرایط شبیه‌سازی شده، با هدف سنجش و معتبر ساختن برنامه‌ها، سیاست‌ها و رویه موجود و همچنین شامل بررسی فرایندها و توالی	بازی	Game

تصمیم‌گیری‌ها، اجرای تجزیه تحلیل، اگر این شود آنگاه چه می‌شود، بر اساس برنامه‌های موجود می‌باشد.		
پدیده یا فعالیت انسانی که به طور بالقوه دارای توان ایجاد آسیب‌های جانی، زیست محیطی، اموال عمومی و خصوصی، زیرساخت‌ها و امور اقتصادی (تجاری) را دارد.	مخاطره / عامل خطرآفرین	Hazard
یک بحث تسهیل شده با حداکثر زمان ۳۰ دقیقه که بلافاصله پس از اتمام تمرین توسط مشارکت کنندگان برگزار می‌گردد تا بازخورد مربوط به عملکرد خود را دریافت نمایند. این بحث فرصتی برای مشارکت کنندگان در تمرین، جهت ابراز نظر در مورد تمرین و عملکرد خود می‌باشد. در این جلسه تسهیلگر اجازه می‌دهد تا مشارکت کنندگان در خود ارزیابی تمرین شرکت نموده و یک ارزیابی کلی از نحوه عملکرد صحیح در تمرین ارائه دهند.	جلسه بازخورد فوری تمرین	Hot Wash
مجموعه‌ای از یافته‌های یک تمرین که ضمن شناسایی نقاط قوت و نقاط قابل بهبود مشارکت کنندگان در تمرین، اقداماتی که به خوبی اجرا گردیده و یا می‌توانست به نحو بهتری اجرا گردند را به همراه توصیه‌های کاربردی در جهت ارتقای کارکردها و پیشگیری از بروز خطای مجدد در حوادث واقعی و فعالیتهای آتی سازمان ارائه می‌نماید.	درس‌آموخته	Lesson Learned
تمرینات مبتنی بر عملیات و همراه با پاسخ واقعی که بسیج تجهیزات، منابع و کارکنان را در یک بازه زمانی نسبتاً طولانی به همراه دارد. تمرینات مبتنی بر عملیات می‌تواند برای اعتبارسنجی برنامه‌ها، سیاست‌ها، توافق‌نامه‌ها و رویه‌ها مورد استفاده قرار گرفته و ارتقای فردی و تیمی فرآیندهای اجرایی را به دنبال داشته باشد.	تمرین عملیاتی	Operational Exercise
نقش‌ها و وظایف معمول خود را در تمرین‌های عملکرد محور انجام داده و در تمرین‌های مباحثه محور در بحث‌ها شرکت می‌نمایند.	نقش‌آفرینان	Players
انجام دادن دوباره و دوباره فعالیت برای بهتر شدن در آن.	تمرین / ممارست	Practice
مجموعه‌ای از دانشگاه‌ها / دانشکده‌های علوم پزشکی مجاور هم که به دلیل وضعیت مناسب راه‌های دسترسی، زمان مطلوب امدادسانی به یکدیگر و منابع و ظرفیت‌های موجود، در یک حوزه جغرافیایی مشخص و محدود تقسیم بندی گردیده‌اند.	منطقه / قطب	Region

یک فعالیت در هنرهای نمایشی است که به عنوان آماده سازی برای اجرای موسیقی، تئاتر و هنرهای مرتبط، مانند اپرا، تئاتر موسیقی و تولید فیلم، صورت می گیرد.	تمرین نمایشی	Rehearsal
احتمال وارد آمدن آسیب به جان، دارایی و محیط زیست	خطر	Risk
سناریو داستانی توصیفی است که به بخش خاصی از آینده و بر مبنای ارزیابی خطر و تجارب گذشته در حوزه مخاطرات و تهدیدات متصور، محتمل و قطعی تدوین می گردد.	سناریو	Scenario
از نظر لغوی به معنای شبیه سازی، ظاهر سازی، تقلید و تمارض می باشد. این واژه معادل تمرین های دور میزی است که با ایجاد یک سناریوی فرضی، فرصت بحث و تمرین مهارت های تصمیم گیری برای شرکت کنندگان را فراهم می نماید، در نظر گرفته شده است.	شبیه سازی	Simulation
روش استاندارد و بهینه اجرای فرآیندها و کارکردهای مرتبط با مرحله پاسخ به حوادث و بلایا که به منظور اجرای صحیح نقش ها و وظایف و جلوگیری از ایجاد خطا تدوین و پیاده سازی می گردد.	فرآیند عملیاتی استاندارد	Standard Operating Procedure (SOP)
نوعی از تمرین مباحثه محور که بر مبنای تشویق مشارکت کنندگان به گفتگو و بحث پیرامون مسائل مختلف و تصمیم گیری در زمینه پاسخ به شرایط اضطراری طراحی می گردد.	تمرین دور میزی	Table Top Exercise (TTX)

(عمدتاً برگرفته از: کتاب اصطلاح شناسی مدیریت خطر حوادث و بلایا، خانکه و همکاران؛ ۱۳۹۶)

[HTTP://HEALTH.EMS.GOV.IR](http://health.ems.gov.ir)

@INHEP1

021-81454115

021-81454115